

B.U.K. Plantenvet en de Planta-affaire

*Nederlandsche Plantenboterfabriek
~ Amsterdam ~*

B.U.K. Plantenvet, de ra-ra van vorige week heeft de tongen losgemaakt. De reclame op de schutting rond het Damplantsoen in aanleg blijkt voor een product van de Nederlandsche Plantenboter Fabriek (NPF). Die maakte uit kopra een margarine (Klappa) en een braadvet (BUK). Ze hadden van BUK ook een kosjere versie, die onder rabbinaal toezicht geproduceerd werd: Diklah. Die naam kwam eerder in deze kolommen voorbij.

De NPF startte in 1890 in de omgebouwde fabriek van Atlas aan de Zoutkeetsgracht 1-7. Over die beginjaren is weinig gepubliceerd maar het feit dat de fabriek in 1913 aan de Distelweg in Noord een herstart maakte met een gezond aantal grote banken in de rug laat zien dat het niet direct een succes was geweest. Dat was het product in Duitsland wél geweest, maar de hang naar 'echte boter' was in Nederland en zeker in Amsterdam funest voor dit surrogaat.

Toch kende de NPF een vliegende start en er werd een prestigieus hoofdkantoor betrokken op het Rokin, in een tussenverdieping van het zojuist geopende kantoorgebouw van tabaksmagnaat Manus&Co, een ontwerp van Gerrit van Arkel, Die had ook al de fabrieksgebouwen van de NPF in Noord ontworpen.

Niet lang na de opening van de nieuwe fabriek brak de Eerste Wereldoorlog uit die mondiaal een ernstig tekort aan grondstoffen veroorzaakte. De NPF leed daaronder en de financiële resultaten waren slecht. De investeerders forceerden de deelname van de Van

den Berg & Jurgens margarinefabrieken, die al snel de lakens uitdeelden in Amsterdam. Dat resulteerde in de verhuizing van de productie naar Rotterdam en de sluiting van de fabriek in Noord. Die bleef staan en bood o.a. plaats aan de behangselfabriek van Goudsmit & Hoff.

Einde voor Amsterdam in dit verhaal. Maar het zou een gemiste kans voor open doel zijn als we niet nog even zouden kijken wat Unilever, waartoe Van den Berg & Jurgens hoort, met het product plantenboter heeft gedaan. Het bestaat nog steeds maar in Nederland kon de productnaam 'Planta' onmogelijk blijven bestaan. In 1960 bracht Unilever een vernieuwde versie van Planta uit die voortaan het grootste nadeel van plantenboter, 'spatten' bij verhitten, tot het verleden liet behoren. Die toevoeging bestond uit het chemische verbindingsmiddel ME-18 dat in 1960 toegevoegd werd en dat met succes het spatten tegenging. Het eerste grote voedingsmiddelenschandaal was geboren! Gebruikers kregen vlekken op de huid die begonnen te jeuken en koorts veroorzaakten. Een snelle reactie van de GGD te Rotterdam – een heldenrol was voor Joop Huisman weggelegd – bracht dit aan het licht door de melding van een gezin waar sommige Planta aten en anderen bij roomboter waren gebleven. Planta-rood werd uit de schappen gehaald en kopers opgeroepen hun pakjes terug te brengen voor Planta van de oude samenstelling.

Een tweede paniekgolf brak twee weken later uit.

Ook gebruikers van andere margarine kregen dezelfde verschijnselen. Toen bleek dat al die margarines eveneens van Unilever kwamen, werd de oorzaak in eigen fabrieken gezocht. Het bleek dat het middel ME-18 dat bij de productie van Planta-rood gebruikt was, in de ketels achtergebleven was. Die minimale hoeveelheid in andere margarine uit diezelfde ketels waren voldoende voor opnieuw een golf van huidandoeningen.

De aandoening kwam bij ruim 100.000 mensen voor, vier van hen overleden bewijsbaar aan de gevolgen en Dr. Willem Drees leidde een parlementaire enquêtecommissie. Die dwong Unilever meer dan 8000 slachtoffers schadevergoeding te betalen van in totaal f 1,25 miljoen. Unilever wong zich in alle bochten, benadrukte dat

- ▲ *Productielijn bij Van den Berg & Jurgens*
- ▶ *Bekendmaking in de Nederlandse dagbladen; angstvallig wordt vermeden de naam van de fabriek te noemen*

dit geen schuldbekentenis inhield en werd door de Hoge Raad de hand boven het hoofd gehouden. Geen strafrechtelijke vervolging! In Nederland was het gedaan met de merknaam Planta. Dat werd nu Brio (en tegenwoordig Bertolli), maar vandaag wordt het in de rest van Europa rustig onder de naam Planta verkocht, zelfs in België.

MEDEDELING

AAN PLANTA GEBRUIKSTERS

In aansluiting op de publicaties omtrent ons merk Planta delen wij U het volgende mede: iedere Planta gebruiker stellen wij in de gelegenheid reeds gekochte pakjes Planta in een wikkel met rode band bij haar leverancier om te ruilen voor Planta van de vroegere samenstelling

Daartoe zullen wij Uw leverancier zo spoedig mogelijk met deze Planta, in een wikkel zonder rode band, bevoorraden.

Dat met deze bevoorrading enkele dagen gemoeid zullen zijn, zult U naar wij hopen billijken.

DE FABRIKANT VAN PLANTA

104 744

Theo Bakker's Domein

Op deze site vindt u makkelijk leesbare maar toch informatieve verhalen over de ontstaansgeschiedenis van Amsterdam. Ze zijn onderverdeeld in rubrieken als Middeleeuwen, godsdiensten, nijverheid en handel, transport, openbaar vervoer, haven, watermanagement, stadsuitleg, annexaties, verkeersdoorbraken, chroniquers en allerlei andere zaken.

Klik hier voor een overzicht van alle PDF's op deze site

